

**МІСТА СУМЩИНИ ЗА ДОБИ «УКРАЇНІЗАЦІЇ»
У 20-Х – НА ПОЧАТКУ 30-Х РР. ХХ СТ.**

В останній час велика увага приділяється вивченню регіональної історії. Дослідження «українізація» міст Сумщини у 20-х – на початку 30-х років ХХ ст. дає змогу врахувати досвід як офіційної більшовицької національної політики, так і стихійних процесів національного відродження при здійсненні українізаційних заходів сьогодні.

Слід відмітити, що питання «українізації» міст УСРР у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст. розглядають такі вітчизняні дослідники як В.М. Даниленко, Я.В. Верменич, П.М. Бондарчук, Л.В. Гриневич, О.О. Ковальчук, В.В. Масненко, В.М. Чумак [1]. «Українізації» Сумщини присвячено книгу Б.Л. Корогод та Г.І. Корогод. [2]. Багато неопублікованих матеріалів щодо «українізації» міст Сумщини містять фонди Державного архіву Сумської області.

Історично так склалося, що українські міста протягом тривалого часу знаходились під політичним, економічним і культурним гнобленням сусідніх держав, а тому майже втратили ознаки приналежності до корінної нації. На початок ХХ століття у містах мешкала значна кількість представників інших національностей, переважно росіян та євреїв. До того ж, чим більшим було місто, тим менше у ньому мешкало українців. Тільки у невеликих (до 10 тис. мешканців) містах українці склали більшість; у великих містах їхній відсоток був значно меншим [3].

За даними «Довідника Сумської округи. 1928 р.», на 17 грудня 1926 року у місті Суми проживало: українців – 80,9 %, росіян – 11,9 %, євреїв – 5,4 %, інших національностей – 1,6 % [4]. За звітами про фактичний стан «українізації» на Сумщині на 1928 рік у місті Суми проживало: українців – 84,1 %, росіян – 9,8 %, євреїв – 4,3 %, інших національностей – 1,8 % [5]. Збільшення кількості українців відбулося з одночасним зменшенням

кількості росіян та євреїв. Це можна пояснити як природними демографічними процесами, так і поверненням до власної національної ідентичності раніше зросійщених українців. А також кон'юнктурою доби «українізації»: бути українцем та знати українську мову стало вигідно, адже це відкривало можливості кар'єрного росту, особливо в апаратній сфері. Автори колективної монографії «Українізація» 1920-1930-х років: передумови, здобутки, уроки» відзначають, що «з психологічної точки зору саме в апаратній сфері виявились кар'єристські мотивації, які жодним чином не пов'язувалися з гаслами національного відродження» [6].

З самого початку «українізація» серед зросійщеного населення міст Сумщини наштовхувалась на опір. Серед службовців міст опір «українізації» набував різних форм: від бюрократичного ставлення до повного ігнорування [7].

Серед труднощів «українізації» міст Сумщини недостатнє фінансування, брак підручників, нестача викладачів, перевантаженість роботою службовців, що не сприяло заняттям із вивчення мови та ін.

Серед іншого, труднощі «українізації» міст Сумщини у звітах пояснювались прикордонністю території, сусідством з Росією. Зокрема, до адмвідділу Глухівського окрвиконкому надійшла записка інспектора-методолога С.Устименка «Про спостереження над етнографічним складом Глухівської округи», де він ставить під сумнів дані книжки «Національний склад радянської України» (Харків, 1925) і відзначає невиразний національний склад Глухівщини. Комісія ж з українізації відзначила, що на побутовому рівні, такі погляди непоодинокі. «З'явилися балачки, що на Глухівщині українців немає й округа російська, тому низькі темпи українізації, і як наслідок запитання: а чи є потреба українізуватись?»

Попередній територіально-адміністративний поділ та прикордонність територій називають серед причин значної зрусифікованості Путивльського району. Комісія у справах українізації відзначила, що 30-35 % району – українці, решта – росіяни [8].

Незважаючи на всі перешкоди «українізація» міст Сумщини набирає темпів і виходить за межі дозволеної радянської національної політики, набуває характеру стихійного процесу – відродження.

1. «Українізація» 1920-1930-х років: передумови, здобутки, уроки. Колективна монографія / За ред. В.А.Смалія. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – 392 с.
2. Корогод Б.Л., Корогод Г.І. Здійснення політики українізації на Сумщині в 20-их роках / Б.Л.Корогод, Г.І.Корогод – Суми: Облтипографія. – 27 с.
3. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ століття / Богдан Кравченко. – Пер.з англ. – К.: Основа, 1997. – С.28.
4. Цит. за: Турков В.В. «Довідника Сумської округи. 1928 р.» як джерело вивчення соціально-економічного, культурно-освітнього становища та етнічного складу населення Сумщини у другій пол. 20-х рр. ХХ ст. / В.В.Турков // Матеріали 5-ої Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції.Ч.ІІ. – Суми, 2003. – С. 158.
5. ДАСО, Ф.Р. – 33. – Оп. 1. – Спр. 31. – Арк. 82.
6. «Українізація» 1920-1930-х років... Вказ праця. – С.61, 62.
7. Тривожні звістки з фронту українізації // Селянські вісті. – 1929. – 12 травня.
8. ДАСО, Ф.Р. – 4563. – Оп. 1. – Спр. 983. – Арк. 2.